

Proefsleuvenonderzoek Asse-Krokegemseweg

Kaat De Langhe

RUBEN WILLAERT BVBA
Afdeling Archeologie

Colofon

Ruben Willaert bvba

Auteurs: Kaat De Langhe

Foto's en tekeningen: Ruben Willaert bvba

In opdracht van: RO-Vlaanderen, Onroerend Erfgoed

© Ruben Willaert bvba, Sijsele, september 2008

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave.....	1
1. Algemeen	2
1.1. Inleiding	2
1.2. Situering	3
1.2.1. Lokalisering	3
1.2.2. Bodemkundige gegevens	4
1.2.3. Historische gegevens	5
2. Methodiek.....	7
2.1. Vooropgestelde strategie	7
2.2. Onderzoeksmethode	7
3. Resultaten	8
3.1. Algemene waarnemingen.....	8
3.2. Stratigrafie	8
3.3. Archeologische gegevens	10
4. Evaluatie en advies	11
BIBLIOGRAFIE	12
BIJLAGEN	13
1. Overzichtsplan.....	13
2. Omtrek en Oppervlakte van de proefsleuven	14
3. Vondstenlijst	14
4. Sporenlijst.....	14

1. Algemeen

1.1. Inleiding

Het archeologisch patrimonium kan omschreven worden als het geheel aan resten die in of op de bodem aanwezig zijn en getuigen van het menselijk handelen in het verleden. Op 30 juni 1993 keurde het Vlaamse parlement het decreet houdende de bescherming van het archeologisch patrimonium goed¹. Dit decreet ontstond naar aanleiding van het Europese verdrag ter bescherming van het archeologisch erfgoed, dat in 1992 in Valetta (Malta) ondertekend werd door de leden van de Europese Ministerraad². Het verdrag van Malta werd op 12 oktober 2001 door de Vlaamse regering goedgekeurd en door de federale regering op 30 januari 2002 ondertekend. Uitgangspunten van het verdrag zijn: een betere afstemming tussen archeologische erfgoedzorg en ruimtelijke planningsprocessen, een integrale monumentenzorg en behoud van het archeologisch erfgoed *in situ*. Het verdrag van Malta stuurt daarnaast ook aan op de veralgemening van het zgn. veroorzakersprincipe. Waar het archeologisch patrimonium door de uitvoering van werkzaamheden verloren dreigt te gaan, moeten de kosten van een voorafgaand wetenschappelijk verantwoord onderzoek ervan verhaald worden op de veroorzaker.

Het archeologisch onderzoek te Asse (prov. Vlaams Brabant) vond plaats ter hoogte van de Krokegemseweg. Het plangebied was verspreid over verschillende percelen die op twee locaties lagen in de verkaveling. Op deze percelen wordt in de nabije toekomst een uitbreiding van de huidige verkaveling gebouwd door Providentia cvba. Vanwege de hoge archeologische verwachting werd voorafgaand een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd in opdracht van het Agentschap RO-Vlaanderen Onroerend Erfgoed. Het onderzoek werd uitgevoerd door Ruben Willaert bvba³, meer bepaald door Kaat De Langhe. Het Agentschap RO-Vlaanderen Onroerend Erfgoed (Els Patrouille) stond in voor de administratieve begeleiding van het project. Het onderzoek kreeg de opgravingsvergunning 2008/187 en de archeologische werkcode AS08KR (Asse, 2008, Krokegemseweg). Er werd eveneens een vergunning aangevraagd voor een metaaldetector; deze kreeg dossiernummer 2008/187(2).

De voorziene termijn bedroeg 4 werkdagen: 2 dagen terreinwerk en 2 dagen verwerking. Het proefsleuvenonderzoek vond plaats op 17 en 18 september 2008.

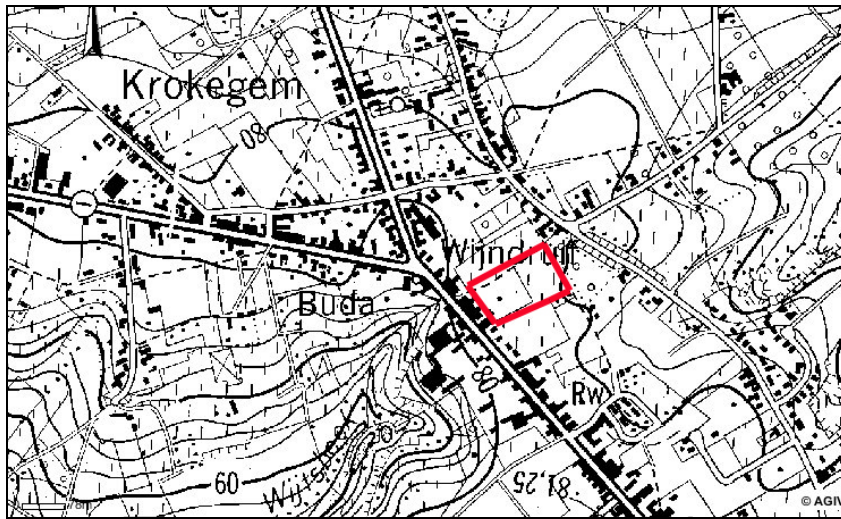
¹ Decreet van 30 juni 1993 houdende de bescherming van het archeologische patrimonium, gewijzigd bij het decreet van 18 mei 1999 en 28 februari 2003.

² Conventie van La Valetta (Malta), Europees Verdrag inzake de bescherming van het archeologisch erfgoed, 20 januari 1992

³ Bloemisterijstraat 6, 8340 Sijsele. Website: www.rubenwillaert.be.

1.2. Situering

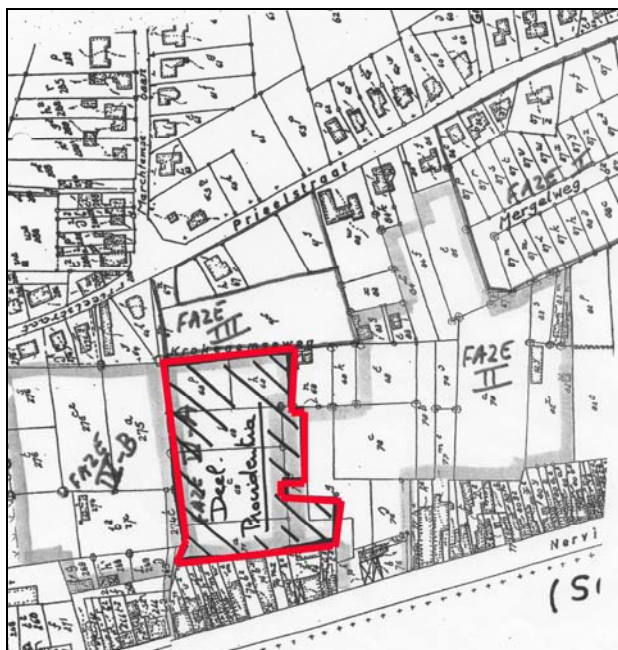
1.2.1. Lokalisering

Figuur 1: Topografische kaart van Asse met lokaliseringsdoekje

De gemeente Asse bevindt zich in de provincie Vlaams-Brabant. Het is een deels verstedelijkte gemeente met een oppervlakte van 2 787 ha, gelegen aan de noordelijke grens van het Brabantse plateau. Asse bestaat trouwens uit meerdere heuvelruggen die samenkomen in het hoger gelegen centrum; bijgevolg is de omgeving vrij heuvelachtig. De heuvelrug waarop het centrum als hoogste punt van de gemeente ligt, vormt bovendien de scheiding tussen het Denderbekken en het Zenne-Rupelbekken. Het plangebied ligt net buiten het centrum aan de Krokegemseweg. Langs weerszijden van deze weg werden al verschillende percelen verkaveld⁴.

⁴ www.asse.be

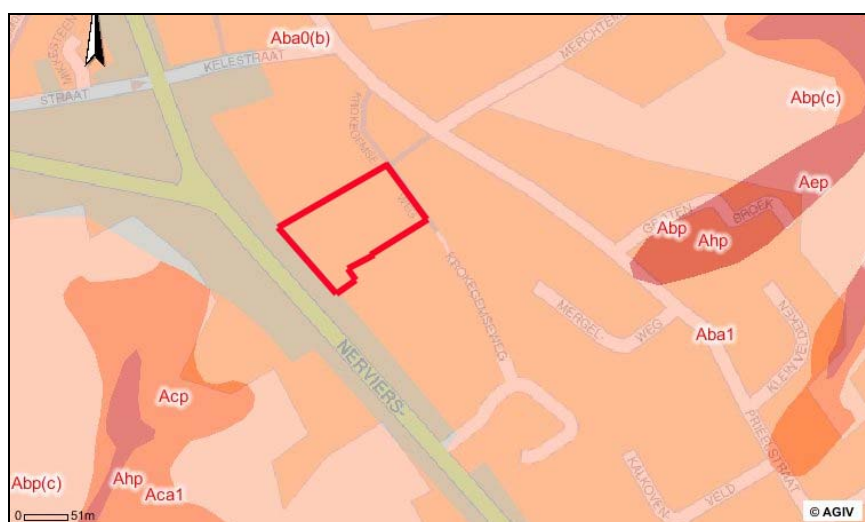

Figuur 2: Kadasterkaart met lokaliserings van het plangebied

Op de kadasterkaart heeft het plangebied perceelsnummers afdeling 1 sectie B, 68h, 68p, 69b, 69c, 71a, 75e (deel) en 75g (deel).

1.2.2. Bodemkundige gegevens

De bodem in het plangebied is geklasseerd als een *Droge leembodem met textuur B horizont* Aba0(b)⁵. Tijdens het onderzoek werd duidelijk dat de bodem over de verschillende percelen gelijkaardig is en dat deze nauwelijks verstoord is. Bovenop de vaste leembodem is een lemig pakket colluvium komen te liggen, dit wordt afgedekt door de strooisellaag.

Figuur 3: Bodemkaart met lokaliserings van het plangebied

⁵ <http://geo-vlaanderen.agiv.be/geo-vlaanderen/bodemkaart>

1.2.3. Historische gegevens ⁶

De heuvelrug waarop het centrum als hoogste punt van de gemeente ligt, vormt bovendien de scheiding tussen het Denderbekken en het Zenne-Rupelbekken. Het is die strategisch belangrijke hoogteligging die bepalend zal zijn voor het ontstaan en de verdere evolutie van de gemeente als transitplaats op een belangrijk wegenknooppunt.

Hoewel de benaming Asse vermoedelijk van Keltische oorsprong is, klimt de oudst gekende vermelding als "Ascum" slechts op tot de elfde eeuw in de "*Vita Berlindis*". Los daarvan verwijzen diverse bodemvondsten naar pre-Romeinse menselijke aanwezigheid en naar het belang van Asse in de Gallo-Romeinse periode. De silexvondsten onder meer in de omgeving van Borchstadt en op het Steenveld in Asbeek dateren uit het Neolithicum (circa 2300 tot 600 voor Christus). Bij de Romeinse inval in 57 vóór Christus bestond Asse vermoedelijk uit enkele Nervische woonkernen die met elkaar verbonden waren door wegen die op de hoogtekammen liepen, cf. *supra*; op enkele kouters na was het grootste deel van het grondgebied bedekt met een uitgestrekt woud. De Romeinen die het belang van de gunstige strategische ligging op een hoogte inzagen verkozen Asse als centrum van de noordelijke *pagus* in de *Civitas Nerviorum*: in de wijk Kalkoven ontwikkelde zich een *vicus* die niet alleen belangrijk was als militair en administratief centrum, maar ook als verkeersknooppunt en zijn grootste bloei kende in de tweede eeuw; buiten de *vicus* waren er ook al woonkernen in Morette en Asbeek. Naast de al bestaande wegen werd vermoedelijk in het midden van de eerste eeuw een rechtstreekse verbinding met Bavai, hoofdplaats van de *civitas*, gerealiseerd, namelijk de huidige Edingsesteenweg. In de vierde eeuw werd de *vicus* Asse gedeeltelijk verwoest door de Franken; in de loop van de vijfde tot de zevende eeuw kwamen Frankische landbouwers zich in de omgeving vestigen; verschillende hoeven groeiden uit tot woonkern, getuige hiervan -gemtoponiemen als Krokegem, Huinegem, Walfergem, Relegem en Kobbegem. Zele-toponiemen als Bekkerzeel verwijzen naar een tweede golf van Frankische landverhuizers een paar eeuwen later. Ten tijde van de kerstening, waarschijnlijk vanaf de zevende eeuw, werd in de onmiddellijke omgeving van de oude Romeinse nederzetting de Sint-Martenskerk gebouwd die aan de basis lag van de latere moederparochie Asse.

Als belangrijk wegenknooppunt en omwille van de strategische ligging dicht bij Brussel op de grens met Vlaanderen wordt Asse opnieuw belangrijk in de loop van de elfde eeuw. De heerlijkheid Asse bleef gedurende de hele middeleeuwen rechtstreeks in handen van de hertogen van Brabant, als opvolgers van de graven van Leuven. Het bestuur van Asse droegen de hertogen op aan de heren van Asse die in ruil een deel van de rechterlijke inkomsten mochten innen; de heren verbleven in het Hof van Asse, een borcht nabij de huidige Sint-Martinuskerk, van waaruit zij de handelsweg Brugge-Keulen beheersten. Vermoedelijk kregen de inwoners van Asse in de dertiende eeuw, ten tijde van Hendrik I van Brabant (1190-1235), een vrijheidskeure. Dit was vooral te danken aan de groeiende economische bedrijvigheid en het toenemende verkeer. De oude nederzetting met de Markt als centrum barstte uit haar voegen: nieuwe woongelegenheden en een centrale ontmoetingsplaats drongen zich op. Ambachtslui gingen zich vooral vestigen langs de "Steenweg" in functie van de toegenomen transithandel Brugge-Keulen. Sommige auteurs koppelen de aanleg van een nieuwe markt, het huidige Gemeenteplein, dan ook aan het verwerven van de vrijheidskeure. Vanaf de elfde eeuw speelde ook de abdij van Affligem een

⁶ Gebaseerd op <http://paola.erfgoed.net/>

belangrijke rol; zij verwierf immers een belangrijk deel van de gronden in Asse en richtte er verschillende abdijhoeven op.

In het begin van de zestiende eeuw (1505-1506) werd de hertogelijke heerlijkheid trouwens verpand aan de abdij, die zich ook manifesteerde als voornaamste tiendheffer en zich had opgewerkt tot één van de machtigste economische organisaties van het hele hertogdom Brabant. Naderhand kwam de heerlijkheid in handen van Jean de Cotereau en na een korte onderbreking vanaf 1611 werd het opnieuw in pand gegeven aan Marie de Cotereau in 1626; vanaf 1649 kwam het goed definitief in handen van de familie de Cotereau. In 1663 werd de heerlijkheid Asse verheven tot een markizaat dat naderhand in het bezit kwam van het geslacht de Taye, gevolgd door de familie van der Noot tot het einde van het ancien régime.

Op het einde van de elfde eeuw schonken de graven van Leuven de kerk van Asse aan de pas opgerichte (1083) abdij van Affligem te Hekelgem; ze bleef in het bezit van deze abdij tot in 1533 toen ze door de toenmalige abt Carolus de Croy aan het Pauscollege van Leuven werd geschonken. Deze toestand bleef behouden tot het einde van het ancien régime. De abdij van Affligem manifesteerde zich trouwens ook als voornaamste tiendheffer, één vijfde van de totale oppervlakte van Asse was in haar bezit.

Juist omwille van de strategische ligging op de grens van het hertogdom Brabant en het graafschap Vlaanderen, werd Asse in de loop der geschiedenis meermaals het slachtoffer van vijandelijkheden en werd het herhaaldelijk in brand gestoken en/of verwoest. Desondanks bleef het vanaf de twaalfde tot het einde van de achttiende eeuw een belangrijk centrum voor de ontginning van Lediaanse zandsteen; de uitbating van steengroeven was een kostbare onderneming die aanvankelijk bijna enkel door abdijen werd gestimuleerd en gefinancierd, in dit geval door de abdij van Affligem die onder meer groeven ontgon op de Putberg te Asbeek. De eerste vermelding van steenontginning vinden we bij Beda Regaus, kroniekschrijver van Affligem, die spreekt over gehouwen steen voor het bouwen van de Romaanse basiliek en het Domus Regia in de periode 1085-1120. De exploitatie van de steengroeven kende een eerste bloeiperiode tijdens de twaalfde eeuw en verliep ongeveer parallel met de groei van de abdij. Over de uitbating in de dertiende en veertiende eeuw is weinig bekend, de vijftiende eeuw bracht een heropbloei, in de zestiende eeuw raakten de groeven uitgeput en de zeventiende eeuw werd gekenmerkt door een laatste heropleving. In Asse werd op meer dan vijftig plaatsen steen gedolven; aangezien de abdij diverse patronaten verwierf had zij ook bouwverplichtingen ten opzichte van meerdere kerken; hiervoor werd bij uitstek zandsteen uit de eigen groeven aangewend; een mooi voorbeeld hiervan is de gotische Sint-Martinuskerk. Hieruit blijkt overduidelijk dat de aanwezigheid van de abdij van Affligem een enorme impact had op de bloei en de ontwikkeling van Asse.

2. Methodiek

Bij een archeologische inventarisatie wordt getracht inzicht te krijgen in de verspreiding, de densiteit, de aard en de chronologische waarde van de eventuele archeologische sporen op het terrein. De meest aangewezen manier om het onderzoeksgebied te inventariseren, is door middel van een proefsleuvenonderzoek. Hierbij worden verspreid over het gebied sleuven gegraven, die toelaten om een blik in de bodem te werpen. Deze sleuven worden onder archeologische begeleiding machinaal aangelegd en zijn ongeveer 50cm tot max. 1m diep. In totaal wordt op deze manier ongeveer 10 tot 12 % van het plangebied gesondeerd.

Het proefsleuvenonderzoek kan uitgevoerd worden volgens twee methodes. Bij het zogenaamde Lorraine-systeem worden proefsleuven met een lengte van 10m en de breedte van één kraanbak in alternerend raster uitgegraven. De afstand tussen de putten onderling en de rijen is telkens 10m. Bij de methode van continue sleuven worden lange proefsleuven ononderbroken over de volledige lengte van de percelen uitgegraven. De afstand tussen de rijen bedraagt max. 15m. In beide gevallen gebeurt de afgraving door een kraan met platte bak, waarvan de bakbreedte minstens 1,8m bedraagt en bij voorkeur 2m. In dit geval werden sleuven getrokken met een breedte van twee kraanbakken (3,60 m). Dit werd gedaan om een betere zichtbaarheid te krijgen van de leembodem.

Na het aanleggen van de sleuven worden de sporen onderzocht met een metaaldetector. Dit wordt enkel gedaan in gebieden met een hoge archeologische verwachting.

2.1. Vooropgestelde strategie

Voorafgaand aan het archeologisch onderzoek werden *Bijzondere voorwaarden archeologische prospectie met ingreep in de bodem* schriftelijk vastgesteld door het Agentschap RO Vlaanderen Onroerend Erfgoed. Deze technische bepalingen omvatten de kwaliteitsnormen waaraan het archeologisch onderzoek dient te voldoen.

2.2. Onderzoeksmethode

Voor het projectgebied werd geopteerd voor continue sleuven van een dubbele bakbreedte. De sleuven werden in het eerste deel van het terrein, aan de Krokegemseweg, O/W aangelegd, dwars op de weg. In het tweede deel werden twee sleuven getrokken in N/Z richting. De proefsleuven werden met een totaal station ingemeten en gekoppeld aan het landelijk coördinatennet. Waar sporen werden aangetroffen, werd het opgravingsvlak plaatselijk opgeschaafd om vervolgens de sporen zo optimaal mogelijk te documenteren. Dit hield in: fotograferen, intekenen (digitaal) en beschrijven van alle aangetroffen sporen. Er werden vier sporen gecoupeerd ter controle, achteraf bleken twee van de vier natuurlijk, de andere twee waren paalkuilen. Er werden enkele vondsten verzameld deze werden geregistreerd en opgenomen in een vondstenlijst. In elke proefsleuf werd op regelmatige afstanden een bodemprofiel geregistreerd. De profielen werden hoofdzakelijk gefotografeerd.

3. Resultaten

3.1. Algemene waarnemingen

Het terrein was verdeeld in twee grote delen die van elkaar gescheiden werden door een grote omheining, deze moest neergehaald worden. Het was vrij moeilijk om de diepte van de sleuven te bepalen, aangezien de overgang van het pakket colluvium naar de vaste bodem zeer onduidelijk was.

3.2. Stratigrafie

De bodemprofielen van de verschillende sleuven zijn vrij gelijkaardig. Het groot profiel uit sleuf 1 kan genomen worden als kenmerkend profiel. Onder de ploeglaag bevindt zich een dikke laag colluvium, de laag is lichtbruin en iets vaster dan de ploeglaag. Het colluvium bevat vrij weinig materiaal. De overgang van het colluvium naar de moederbodem verloopt heel geleidelijk, waardoor het soms moeilijk is om de diepte van de sleuven te bepalen. De moederbodem is licht grijsbruin en wat vaster dan het colluvium. Zeer kenmerkend zijn de verschillende lichte leemlaagjes die zich aftekenen. De profielen waren over de rest van het terrein zo goed als hetzelfde, het enige verschil was vaak de dikte van het colluvium. Deze neemt toe naar het noorden.

Figuur 4: Sleuf 1, Profiel 2

In het tweede deel van het terrein waren de profielen vrijwel hetzelfde als in het eerste deel aan de Krokegemseweg. Het terrein wordt omgeven door bomen, die ervoor gezorgd hebben dat de bodem in dit tweede deel veel droger en harder is.

Figuur 5: Sleuf 6, profiel 2

3.3. Archeologische gegevens

Er werden zeer weinig sporen aangetroffen in de sleuven, de eerste sleuf bevatte slechts één, natuurlijk, spoor. De tweede sleuf bevatte twee sporen. De sporen waren beide vrij ondiep en mogelijk kuilen, er kwam geen materiaal uit. In sleuf drie werden geen sporen gevonden. Sleuf vier bevatte verschillende sporen, waaronder een aantal schijnbaar vrij recente paalkuilen en een kuil met wat dierlijk bot in. In sleuf vijf werden slechts drie sporen opgemerkt, het eerste is een onduidelijk lineair spoor, vrij ondiep. De twee anderen zijn waarschijnlijk natuurlijk. In het tweede deel van het terrein werden twee sleuven getrokken, beide sleuven bevatten geen sporen.

Figuur 6: sleuf 4, spoor 3

Figuur 7: sleuf 4, spoor 5

4. Evaluatie en advies

Het uitgevoerde waarderingsonderzoek liet toe om het plangebied op een statistisch verantwoorde manier bodemkundig en archeologisch te verkennen. Het onderzoek leverde zeer weinig sporen op, hieruit kunnen we afleiden dat de onderzochte percelen zich duidelijk buiten de grens van de *vicus* bevinden.

Op basis van deze resultaten adviseren wij geen verder archeologisch onderzoek.

BIBLIOGRAFIE

Internetbronnen:

Bodemkundig: <http://geo-vlaanderen.agiv.be/geo-vlaanderen/bodemkaart>

http://dov_vlaanderen.be

Cultuurhistorisch ensemble

<http://paola.erfgoed.net/sdx/inventaris>

BIJLAGEN

1. Overzichtsplan

2. Omtrek en Oppervlakte van de proefsleuven

Proefsleuf	Omtrek	EH m	Oppervlakte	EH m ²
1	105.31	m	90.29	m ²
2	106.97	m	91.97	m ²
3	107.57	m	93.36	m ²
4	112.32	m	96.89	m ²
5	32.22	m	25.54	m ²
6	92.22	m	78.85	m ²
7	98.04	m	83.75	m ²
TOTAAL	654.65		560.65	

3. Vondstenlijst

Sleuf	Spoor	Materiaal	Type	Datering
3	5	bot		

4. Sporenlijst

Sleuf	Spoor	Interpretatie	vorm	textuur	kleur	inclusies	datering
1	1	Natuurlijk		zandleem	Vlekkelig bruinig grijs		
2	1	Kuil		zandleem	Donkergrijs gevlekt		
2	2	Kuil		zandleem	Donker en lichtgrijs gevlekt		
4	1	Natuurlijk	Ovaal	zandleem	Donkerbruin, grillig afgelijnd		
4	2	Natuurlijk	Ovaal	zandleem	Vlekkelig lichtgrijs, veel mangaan		
4	3	Paalkuil	Vierkant	zandleem	Lichtgrijs, duidelijk afgelijnd	Hk, bkst Bkst en hk spikkels	recent
4	4	Kuil	Ovaal	zandleem	Vlekkelig grijsig bruin	bot	recent
4	5	Kuil	Rond	zandleem	Grijsig bruin, vlekkelig	Bkst en hk spikkels	
5	1		Lineair	zandleem	Lichtgrijs, vrij ondiep	Hk	
5	2	Kuil	Rond	zandleem	Licht bruinig grijs gevlekt	Mangaan	
5	3	Natuurlijk	Rond	zandleem	Wit/lichtgrijs/donkergrijs gevlekt	Bkst	
6	1	Natuurlijk	Grillig	zandleem	Lichtgrijs/bruin gevlekt		